

Å TEGNE TIL TEKST

- ILLUSTRASJON TIL SKJØNNLITTERÆR TEKST

En lærerressurs om illustrasjon fra Kunst i Skolen, i samarbeid med Foreningen !les

Dette opplegget kan brukes alene, sammen med [Leseskogens tegnekonkurranse fra Foreningen !les](#) eller sammen med vandretutstillingene: [Følelsesbiblioteket](#), [Fabel](#), [Kom til Lukas](#), [Klumpen og Veslebror](#), [Velkommen til Garmanns verden](#) m.f.

Målgruppe: 1-2. klasse (se også tilpasning til eldre elever)

Fag: Kunst og håndverk, norsk

HVA ER EN ILLUSTRASJON?

Det kan være greit å begynne med å klargjøre for elevene forskjellen på en forfatter og en illustratør: at den som skriver en tekst kalles en forfatter, mens den som jobber med å lage tegninger eller bilder til teksten kalles en illustratør. En tegning som hører til en tekst, for eksempel i en billedbok, kan kalles en illustrasjon. Det finnes mange ulike områder der man bruker illustrasjoner, og et av dem er i bøker: bildebøker og illustrerte bøker. Da brukes både tekst og bilde til å fortelle historien. Vis gjerne elevene en bok med bare bilder, en billedbok med tekst og bilder, og en illustrert bok (mye tekst og noen illustrasjoner).

Bruk gjerne et enkelt eksempel: «Jeg er glad i dag» - Det kan sies: «Jeg er glad i dag», det kan skrives på tavlen med ord, det kan tegnes en tegning med et tydelig blidt fjes, det kan tegnes en tegning med tekst ved siden av og det kan det også tegnes andre ting for å gjøre «historien» enda tydeligere.

Tekst

Bilde

Tekst og bilde

Kan vi gjøre det enda tydeligere?

For 4. klasse:

Hva er illustrasjon? Det går også an å begynne med å spørre elevene hva slags illustrasjoner de kjenner til. Bøker, tegneserier, tegnefilm, figurer, bøker, plakater osv. Vis gjerne ulike ting: Matemballasje (gjern med ulik mat der innholdet er tegnet utenpå), instruksjonsillustrasjon (f.eks en ikea-bruksanvisning, bilhåndbok, snekkertegning), bokforside voksenbok (f.eks krim), kokebok, skilt osv. Snakk litt om illustrasjon som «informasjonsbærer» eller som «følelsesbærer» - som vi ofte ser i illustrasjon til skjønnlitterær tekst. Gå så videre til avsnittet over.

HVORDAN TENKER EN ILLUSTRATØR?

Når en illustratør arbeider med å tegne til en tekst, så tenker de på hvordan de kan gjøre historien lettere å forstå eller enda tydeligere enn bare teksten. Er historien trist, kan den gjøres enda tristere ved for eksempel å la det regne i illustrasjonen, bruke triste farger, tegne noen som gråter, blomster som visner osv. Er historien glad, kan det forsterkes ved å tegne solskinn, ballonger, noen som smiler, glade farger osv. Illustratøren prøver å føle hva slags stemning det er i teksten og så lage bilder som passer til den stemningen.

Illustratøren velger hva som skal tegnes ut ifra hva som står i teksten. Det kan være ting, hendelser, steder eller figurer som oppleves som viktige i teksten, eller som kan være viktige for å forstå historien, eller som gjør inntrykk.

Illustratører kan også finne på nye ting som de synes passer i historien, og som tilfører teksten noe nytt. Illustrasjonene kan noen ganger gjøre fortellingen mer spennende, morsommere eller lettere å lese. Noen ting kan være vanskelig å forklare med ord, men lett å vise i et bilde.

Illustratøren prøver også å tenke på hvem som skal lese fortellingen. Er det for eksempel barn, ungdom eller voksne? Så prøver illustratøren å lage bildene sånn at de passer til den eller de som skal se dem.

For 4. klasse:

Illustratøren må også passe på hva man *ikke* skal tegne, og være nøye med at det ikke blir "feil" som motarbeider forståelsen av historien eller som kan være med på å forvirre leseren. Om det står beskrivelser i teksten av utseende, årstall, tid på året, farger og lignende, må det stemme med tegningene. Derfor leser illustratørene teksten nøye og flere ganger og lager skisser før man tegner de ferdige tegningene. Skisser er raske prøvetegninger der man planlegger hva tegningene skal inneholde.

TIPS OG TRIKS

Illustratører bruker forskjellige triks, eller virkemidler. Her er noen triks som dere kan bruke eller tenke over når dere skal tegne til en tekst.

Et triks kan være *hva* du velger å tegne

Hva synes du er viktig i historien?

Var det et spesielt bilde du så for deg da du hørte teksten?
Er det noe som var spesielt morsomt, fint, trist eller spennende?

For 4. klasse:

Hva går an å tegne?

Ikke alle ting er like lett å vise på en tegning, tid, f.eks, eller lyd. Men vi kan vise at det er lyd ved å tegne noe som lager lyden, en gitar, en høytaller eller en baby som gråter og en annen som holder seg for ørene.

Er det noe som passer spesielt godt å tegne – og som kan se fint ut på et bilde?

Prøv deg frem! Det kan hjelpe å “tenke” med blyant og papir og å lage skisser.

Et triks er farger

Hvilke farger passer til hvilke følelser?

Hvilke farger passer sammen?

Kan farger være kalde eller varme?

Hvilken farge liker du best?

Farger kan ha symbolske betydninger eller vekke følelser, for eksempel:

Orange: Glede, aktivitet, vennskap

Gul: Sol, lys, varme og glede, energi, misunnelse

Rød: varm, Kjærlighet, sterk, sinne, stopp, fare

Lilla: mystisk, heks

Blå: himmel, kald, konge, sterk, trist

Grønn: natur, håp, ro, gå/klar

Hvit: ren, ny, fred

Svart: stilig, sorg, tom

Grå: ro, trist, kjedelig

Brunt: jord, vokse og gro, visne og død

Et annet triks er former og streker

Spisse former, myke og runde former, sinte streker, glade prikker osv.

Kan man se på en strek om den er sint eller glad?

Et annet triks kan være å velge bakgrunn i tegningen

Hvor foregår historien? Er det ute eller inne? Hvordan kan man tegne det?

Er det mørkt eller lyst?

Et triks kan være å herme

Tegn etter ferdige former, fargelegg og klipp ut. Eller klipp ut fra blader, aviser eller utskrifter. Plasser så figurene/formene i et miljø / på en bakgrunn.

Bruk bilder eller ting rundt deg, og forsøk å tegne det du ser.

Bruk google og f

Det er ofte lettere å herme etter en tegning (for eksempel i en bok) enn etter et foto eller en ting.

Et triks kan være å bruke “ting”, symboler eller rekvisitter i tegningen

Kan man tegne noen ting som viser hvem figurene er, hva de driver med, hva de tenker, liker

eller hvordan de føler seg?

Eksempler på symboler eller “ting” kan være:

Baby – smukk i munnen og krøll på hodet

Ungdom – kaps, hettegenser

Kanin – gulrøtter

Hund – kjøttbein

Kjærlighet – hjerter, fargen rød

Trist – sur munn, tårer, regn, grå, blå

Glad – smilemunn, hopper, armene i været, gul, rød, lyse og friske farger

Sover – seng, måne, lukkede øyne

Bursdag – krone på hodet, kake med lys, gave.

Prinsesse – krone, rosa

Kommer dere på andre “ting”?

FORSLAG TIL ELEVOPPGAVER / ILLUSTRASJONSØVELSER

A. Tegn eller illustrer “minihistorier” som for eksempel:

“Bakeren ble illsint da bollene ble brent”

“Hunden var trist en kveld”

“Politidamen fanget tyven”

“Apen likte ikke bananer”

“Jeg er glad i dag”

“Jeg var trist en kveld”

“Jeg er sint noen ganger”

La gjerne elevene velge oppgave. Det er lov å dikte videre! Hva skjer og hvorfor?

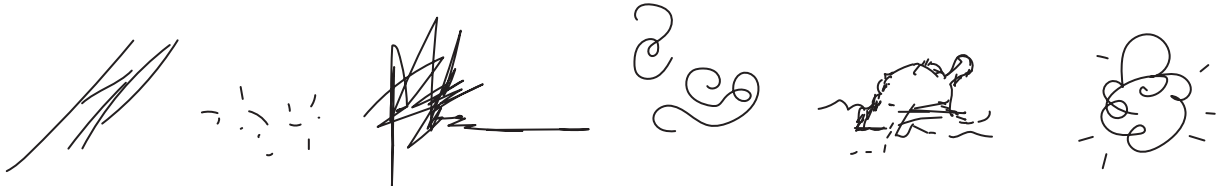
La elevene vise frem tegningene og fortelle hva de har tegnet.

B. Lag ny tekst til illustrasjoner

Se på illustrasjoner i en bok. Dekk over teksten, og lag ny tekst til bildene. Hva forteller bildene oss?

C. Tegn sinna streker, glade streker og triste streker

Gi elevene tre ark hver. Be dem tegne glade streker på et ark, triste streker på et ark og sinna streker på et annet ark. Bruk blyant.

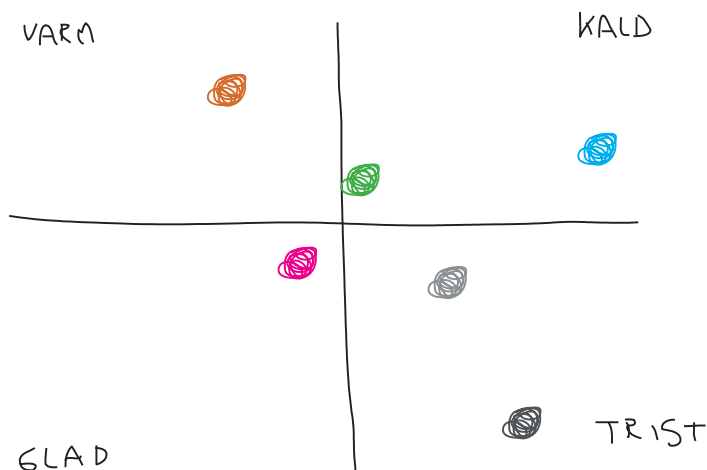
Etterpå kan dere sammen gjette hva slags streker det er og henge opp tegningene slik at de sinna strekene henger sammen, de glade strekene henger sammen og de triste henger sammen.

D. Tegn varme, kalde, triste og glade farger

La elevene male, fargelegge eller klippe ut forskjellige "fargebiter".

Lag et skjema på veggen der det for eksempel står: varm, kald, glad og trist.

Plasser fargene sammen. Husk: her er det ingen fasit!

E. Illustrer en lengre tekst

La elevene illustrere samme tekst. Elevene velger selv hva de vil tegne. Heng opp tegningene i klasserommet sammen med klassen. Heng dem opp i kronologisk rekkefølge og bruk tegningene/illustrasjonen til å snakke om hva som skjedde i historien. Hva skjedde så? Når var det? Skjedde det noe før det? Skal disse tegningene bytte plass? Osv.

KOMPETANSEMÅL

Fra overordnet del:

Skaperglede, engasjement og utforskertrang

Skolen skal la elevene utfolde skaperglede, engasjement og utforskertrang, og la dem få erfaring med å se muligheter og omsette ideer til handling.

Skolen skal respektere og dyrke fram forskjellige måter å utforske og skape på. Elevene skal lære og utvikle seg gjennom sansning og tenkning, estetiske uttrykksformer og praktiske aktiviteter.

Vår estetiske sans utvikles i møte med ulike kulturelle uttrykk, og de bidrar til å løfte fram nye perspektiver. Kunst- og kulturuttrykk har også betydning for den enkeltes personlige utvikling. Kulturelle opplevelser har en egenverdi, og elevene skal få oppleve et variert spekter av kulturuttrykk gjennom sin tid i skolen.

I et større perspektiv er skapende læringsprosesser også en forutsetning for elevenes danning og identitetsutvikling. Skolen skal verdsette og stimulere elevenes vitebegjær og skaperkraft, og elevene skal få bruke sine skapende krefter gjennom hele grunnopplæringen.

Kunst og håndverk:

Kjerneelementet **håndverksferdigheter** innebærer at elevene skal utvikle håndlag, praktiske ferdigheter og utholdenhet ved å bruke ulike redskaper og materialer. Elevene skal utvikle forståelse for materialers egenskaper, funksjonalitet og uttrykk gjennom eget skapende arbeid. De skal bruke harde, plastiske og myke materialer og digitale verktøy på en etisk, miljøbevisst og trygg måte gjennom hele skoleløpet.

Kjerneelementet **kunst- og designprosesser** innebærer at elevene skal utvikle nysgjerrighet, kreativitet, mot, skaperglede, utholdenhet og evne til å løse problemer. Kjerneelementet vektlegger både åpne og utforskende prosesser, og stegvise prosesser med utvikling og innovasjon som mål.

Kjerneelementet **kulturforståelse** innebærer at elevene skal utforske samtidens visuelle kultur og kulturarv fra ulike verdensdeler som kilde til opplevelser og inspirasjon til egen skapende praksis. Elevene skal møte eksempler på og reflektere over hvordan kunst, håndverk og design speiler og er med på å forme kultur, samfunnsutvikling og folks identitet. Kunnskap om visuell og materiell kultur gir grunnlag for å ta bevisste valg som forbruker og medborger og i eget skapende arbeid.

Kjerneelementet **visuell kommunikasjon** innebærer at elevene skal kunne lese, forstå og bruke det visuelle språket. Utvikling av tegneferdigheter er her helt grunnleggende for å kunne kommunisere ideer, erfaringer, budskap og sammenhenger. Elevene skal bruke visuelle virkemidler bevisst og eksperimenterende i todimensjonale, tredimensjonale og digitale uttrykk.

Utvalgte mål etter 2. trinn

- Utforske ulike visuelle uttrykk og bygge videre på andres ideer i eget skapende arbeid
- eksperimentere med form, farge, rytme og kontrast
- studere form gjennom å tegne, male og fotografere
- forestille seg og beskrive framtiden gjennom tegning og modeller
- vise fram og presentere objekter gjennom utstilling eller samling

Norsk

I **beskrivelsen av norskfagets kjerneelementer** vektlegges at elevene skal få positive erfaringer med å lese tekster, og positive opplevelser ved å uttrykke og utfolde seg muntlig. Det står blant annet at elevene skal «lese tekster for å oppleve, bli engasjert, undre seg, lære og få innsikt i andre menneskers tanker og livsbetingelser». Når de uttrykker seg muntlig, skal de lære å lytte til og bygge på andres innspill i samtaler. Det legges også vekt på at elevene skal ha en kritisk tilnærming til tekst ved å blant annet kunne reflektere kritisk over hva slags påvirkningskraft og troverdighet tekster har.

Norsk:

Utvalgte mål etter 2. trinn

- låne og lese bøker fra biblioteket
- uttrykke tekstopplevelser gjennom lek, sang, tegning, skriving og andre kreative aktiviteter
- lage tekster som kombinerer skrift med bilder

Utvalgte mål etter 4. trinn

- Utforske og formidle tekster gjennom samtale, skriving, lek, bevegelse og andre kreative uttrykk
- kombinere ulike uttrykksformer i sammensatte tekster

LENKER

Foreningen for norske grafiske designere og illustratører, Grafill: www.grafill.no

Noen illustratører (med egne nettsider):

Anna Fiske: www.annafiske.com

Akin Duzakin: www.akinduzakin.com

Lisa Aisato: www.aisato.no/hvordan-jeg-jobber/

Camilla Kuhn: www.camillakuhn.no

Kunst i Skolen: www.kunstiskolen.no

Kunst i Skolen har flere undervisningsopplegg og utstillinger om og med illustrasjon.

Til den yngste målgruppen, se spesielt:

[Følelsesbiblioteket](#)

[Fabel](#)

[Kom til Lukas](#)

[Klumpen og Veslebror](#)

[Velkommen til Garmanns verden](#)